

Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentäminen

1 Johdanto

Luottotietotoiminnan harjoittamisella tarkoitetaan itsenäisenä elinkeinona harjoitettavaa luottotietojen keräämistä, muokkaamista ja tallentamista edelleen luovuttamista varten. Luottotietotoiminnan tarkoituksena on edistää sopimusosapuolen tunnistamista ja tämän luotettavuuden arviointia sellaisissa tilanteissa, joissa maksu ei tapahdu samanaikaisesti kuin tavara tai palvelu annetaan tai muu suoritus täytetään. Asiakkaan maksukyvyyn ja luotettavuuden arviointi on keskeistä erityisesti luotonannossa.

Luottotietotoiminnan harjoittajat keräävät luottotietorekisteriin maksukykyä kuvaavia tietoja eri lähderekistereistä, joita ovat muun muassa tuomioistuinten rekisterit, ulosottorekisteri, konkurssi- ja yrityssaneerausrekisteri sekä velkajärjestelyrekisteri. Luotonantajat puolestaan keräävät luottoriskien hallintaa varten tietoa luotonhakijasta useista eri lähteistä, joita luotonhakijan itsensä lisäksi voivat olla muun muassa edellä mainitut liiketoimintana ylläpidettävät luottotietorekisterit, luotonantajan omat asiakasrekisterit sekä viranomaisten rekisterit. Henkilön tai yrityksen maksukyvyyn ja luotettavuuden arvioinnin avulla luotonantajat pystyvät paremmin ennalta estämään riskialtista luotonantoa. Riskienhallinta on keskeistä luottomarkkinoiden toimivuuden kannalta. Luottotietojen merkitys on kasvanut myös monissa muissa tilanteissa, ja niitä käytetään esimerkiksi erilaisten sopimusten teon yhteydessä sekä työelämässä luotettavuuden arviointiin.

Luottotietorekisterit ovat voimassa olevan lainsäädännön mukaan niin sanottuja negatiivisia luottotietorekistereitä, eli ne sisältävät pääsääntöisesti vain maksulaiminlyöntejä koskevia tietoja. Maksuhäiriötietojen lisäksi luottotietorekisteriin voidaan kuitenkin merkitä esimerkiksi liiketoimintakieltoa sekä omaa luottokieltoa koskevia tietoja. Luottotietorekistereitä ylläpitävät Suomessa Suomen Asiakastieto Oy ja Bisnode Finland Oy.

Maksuhäiriömerkintöjä ja maksuhäiriötietoja sekä niiden säilyttämisajoja koskevat säännökset sisältyvät luottotietolakiin (527/2007). Maksuhäiriötietoja on monen tyyppisiä. Maksuhäiriötietojen säilytysajat vaihtelevat merkinnän aiheuttaneen perusteen mukaan niiden poistamisesta heti perusteen poistumisen jälkeen aina viiteen vuoteen tai sitä pidempään aikaan. Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja luottotietorekisterissä on niin henkilöluottotietojen kuin yritysluottotietojen osalta nykyisessä luottotietolaissa lyhennetty sitä ennen voimassa olleista, henkilötietolakiin (523/1999) sisältyneistä säilytysajoista.¹

Ylivelkaantumiseen liittyvissä keskusteluissa on pidemmän aikaa ollut esillä ajatus siitä, että maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja tulee lyhentää. Asiasta tehtiin jo Sipilän hallituksen aikana vuonna 2018 lakialoite (LA 28/2018 vp), jonka mukaan maksuhäiriömerkinnät tulisi poistaa luottotietorekisteristä aina, kun velka on suoritettu tai vanhentunut tai velan peruste on poistunut.

---

¹ HE 241/2006 vp, s. 40.

Lakialoitteen allekirjoitti yli 100 kansanedustajaa. Asia on tämänkin jälkeen ollut toistuvasti esillä, viimeksi COVID-19 -epidemian yhteydessä.

Arviomuistion tarkoituksena on selvittää, olisiko maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja mahdollista lyhentää jo ennen positiivisen luottotietorekisterin käyttöönottoa sekä arvioida, mitä vaikutuksia säilytysaikojen lyhentämisellä olisi luotonantajien mahdollisuuksiin arvioida kuluttajan ja muiden velallisten luottokelpoisuus ja sitä kautta siihen, myönnetäänkö luotto ja mihin hintaan.

2 Nykytila

2.1 Luottotietolain maksuhäiriöitä koskeva sääntely

Yleistä

Luottotietolakia sovelletaan luottotietojen keräämiseen, tuottamiseen, tallettamiseen, luovuttamiseen, käyttöön ja muuhun käsittelyyn (1 §). Lain tarkoituksena on varmistaa luotettavien luottotietojen saatavuus, turvata luottotietojen käsittelyssä yksityisyyden suoja sekä luonnollisten henkilöiden ja yritysten oikeus tulla arvioiduiksi oikeiden ja asianmukaisten tietojen perusteella sekä edistää hyvää luottotietotapaa (2 §). Luottotietolaissa säädetään sekä henkilöluottotietojen että yritysluottotietojen käsittelystä. Yritysluottotietoihin voidaan myös yhdistää yrityksen vastuuhenkilöitä koskevia tietoja. Laissa säädetään lisäksi yksityiskohtaisesti käyttötarkoituksista, joihin luottotietoja voidaan luovuttaa.

Luottotiedoilla tarkoitetaan laissa tietoja, jotka koskevat luonnollisen henkilön tai yrityksen maksukykyä tai maksuhalukkuutta taikka jotka muulla tavalla kuvaavat henkilön tai yrityksen kykyä vastata sitoumuksistaan ja joita käytetään luottoa myönnettäessä tai luottoa valvottaessa (3 §:n 1 kohta). Henkilöluottotiedoilla puolestaan tarkoitetaan luonnollista henkilöä koskevia luottotietoja ja niiden yhteydessä käsiteltäviä henkilön yksilöinti- ja toimintakelpoisuustietoja (3 §:n 5 kohta). Yritysluottotiedoilla tarkoitetaan laissa yrityksen maksutapaa, maksuhäiriöitä ja luottokelpoisuusluokkaa koskevia tietoja sekä muita yritystä koskevia luottotietoja (3 §:n 6 kohta).

Henkilöluottotiedot

Luottotietolain 4 luku sisältää luottotietorekisteriin talletettavia henkilöluottotietoja ja niiden käsittelyä koskevat säännökset. Maksuhäiriötietojen osalta luottotietorekisteriin saa henkilöluottotietoina tallettaa muun muassa konkurssia koskevia tietoja, velkajärjestelytietoja, viranomaisen toteamia maksuhäiriötietoja, kuten velkomustuomioita, sekä ulosottotietoja, velkojan ilmoittamia maksuhäiriötietoja ja velallisen tunnustamia maksuhäiriötietoja (13 §:n 1 momentti). Rekisteriin on lisäksi rekisteröidyn pyynnöstä ja tämän antaman luotettavan selvityksen perusteella merkittävä tieto siitä, että maksuhäiriö on syntynyt takausvastuun tai vierasvelkapanttauksen johdosta, samoin kuin pesänhoitajan velallisselvitykseen sisältyvä tieto konkurssin pääasiallisista syistä. Rekisteriin voidaan merkitä muukin rekisteröidyn antama tieto maksuhäiriömerkintään johtaneista tekijöistä ja maksuhäiriön alkuperäisestä ajankohdasta (13 §:n 2 momentti).

Lain 18 §:ssä säädetään henkilöluottotietojen osalta maksuhäiriömerkintöjen ja luokitustietojen säilyttämisajoista. Rekisteriin merkityn laiminlyödyn maksun suorittaminen ei johda välittömästi maksuhäiriötä koskevan tiedon poistamiseen rekisteristä, vaan tiedot poistetaan tietyn ajan

kuluttua. Säännöksillä on pyritty kannustamaan velallisia siihen, että he maksaisivat velkansa ja että säännökset siten tukisivat yleistä maksumoraalia, ja velan suorittaminen lyhentääkin maksuhäiriömerkinnän säilytysaikaa tietyissä tilanteissa².

Konkurssia koskevat tiedot on pääsääntöisesti poistettava luottotietorekisteristä viiden vuoden kuluessa konkurssin alkamisesta. Tästä pääsäännöstä voidaan kuitenkin poiketa silloin, kun konkurssihakemus ei johda konkurssiin asettamiseen tai kun konkurssihakemus peruutetaan. Konkurssia koskevat tiedot on poistettava rekisteristä kuukauden kuluessa siitä, kun konkurssi- ja yrityssaneerausrekisteristä on poistettu konkurssiasiaa koskevat tiedot sen vuoksi, että konkurssihakemus on hylätty taikka jätetty tutkimatta tai sillensä taikka että konkurssi on määrätty peruuntumaan. (18 §:n 1 momentin 1 kohta)

Velkajärjestelytiedot ja kuulutustiedot on poistettava luottotietorekisteristä kuukauden kuluessa siitä, kun niitä vastaavat merkinnät on poistettu siitä viranomaisen rekisteristä, josta tiedot ovat peräisin. Velkajärjestelytiedot, joita koskeva maksuohjelma on määrätty raukeamaan velallisen hakemuksesta, poistetaan kuitenkin kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun velallinen osoittaa, että maksuohjelma on rauennut. (18 §:n 1 momentin 2 kohta)

Momentin 3 kohta koskee sellaisia ulosottotietoja, jotka poistetaan vain ulosottomiehen peruuttamisilmoituksen perusteella. *Ulosottotieto* on poistettava luottotietorekisteristä heti, kun ulosottomies on tehnyt peruuttamisilmoituksen, joka koskee pitkäkestoista tai aiheetonta ulosottoa (18 §:n 1 momentin 3 kohta).

Momentin 4 kohta puolestaan koskee sellaisia maksuhäiriötiedon poistamisperusteita, jotka voivat perustua ulosottomiehen peruuttamisilmoituksen lisäksi siihen, että velallinen on osoittanut poistamisperusteen olevan käsillä. Tällainen muu ulosottotieto on poistettava rekisteristä heti, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon siitä, että ulosottoperuste on kumottu. Ulosottotieto tulee poistaa välittömästi myös, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon siitä, että velallinen on maksanut velan, jota perittiin suppeassa ulosotossa. Samoin ulosottotieto on poistettava heti, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon, että saatavaa koskevan ulosottoperusteen määräaika on kulunut umpeen tai tuomio, jolla ulosottoperusteen määräaika on jatkettu, on kumottu. (18 §:n 1 momentin 4 kohta)

Velkojan ilmoittamaa maksuhäiriötä ja velallisen tunnustamaa maksuhäiriötä koskevat tiedot on poistettava rekisteristä kahden vuoden kuluessa siitä, kun tieto on talletettu rekisteriin (18 §:n 1 momentin 5 kohta). Velkojan ilmoittamana luottotietorekisteriin voidaan merkitä vähintään 60 päivää kestänyt maksuviivästys, jos velallinen ja velkoja eivät ole tehneet alkuperäisen eräpäivän jälkeen uutta maksusopimusta. Lisäksi edellytyksenä on, että kulutusluottosopimuksessa on ollut maininta maksuhäiriötietojen luovuttamisesta luottotietorekisterin pitäjälle ja että velkoja on lähettänyt velalliselle vähintään 21 päivää ennen tietojen luovuttamista kirjallisen maksukehotuksen, jossa on muistutettu maksuhäiriötietojen merkitsemisestä luottotietorekisteriin (14 §:n 1 momentti). Jos maksuhäiriömerkinnän kohteena oleva saatava suoritetaan ennen merkinnän poistumista, velkojan on ilmoitettava tästä luottotietorekisterin pitäjälle (14 §:n 2 momentti). Ilmoituksen johdosta luottotietorekisteriin tehdään lisätietomerkintä, mutta

---

² HE 241/2006 vp, s. 40.

maksuhäiriömerkintä ei poistu ennen kuin kaksi vuotta on kulunut maksuhäiriömerkinnän tekemisestä. Rekisteristä ilmenee kuitenkin aina ajantasainen tieto siitä, että velka on maksettu.

Viranomaisen toteamat maksuhäiriötiedot ja ulosottotiedot on poistettava rekisteristä viimeistään kolmen vuoden kuluttua siitä, kun tieto on talletettu rekisteriin, jollei tietoa ole sitä ennen poistettava ulosottotietojen poistamista koskevan 3 tai 4 kohdan nojalla (18 §:n 1 momentin 6 kohta). Jos rekisterinpitäjälle on kuitenkin tullut tieto sen saatavan suorittamisesta, jonka laiminlyönnistä viranomaisen toteama maksuhäiriötieto tai ulosottotieto on syntynyt, tieto poistetaan kahden vuoden kuluessa merkinnän tekemisestä (18 §:n 2 momentti). Näissä tilanteissa merkinnän säilyttämisaika siis lyhenee enintään kahteen vuoteen, ellei merkintää ole poistettava jo aikaisemmin.

Konkurssia sekä viranomaisen toteamia maksuhäiriötietoja ja ulosottotietoja koskevaa merkintää ei luottotietolain mukaan ole tarpeen poistaa rekisteristä, jos rekisteröityä koskeva uusi maksuhäiriömerkintä on tehty rekisteriin ennen kuin määräaika aikaisemman merkinnän poistamiselle on pykälän mukaan kulunut. Uuden maksuhäiriömerkinnän johdosta ei siis sovelleta edellä selostettuja säännöksiä maksuhäiriömerkintöjen säilyttämisaajan lyhentymisestä. Kaikki konkurssia koskevat merkinnät on kuitenkin poistettava kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun viimeisintä konkurssimerkintää koskevat tiedot on poistettu yrityssaneeraus- ja konkurssirekisteristä. Viranomaisen toteamia maksuhäiriötietoja ja ulosottotietoja koskeva merkintä on poistettava viimeistään neljän vuoden kuluttua sen tekemisestä. (18 §:n 3 momentti)

Luottokelpoisuuden arviointitieto on poistettava, kun henkilöä koskevat muut merkinnät on poistettu rekisteristä (18 §:n 4 momentti).

Luottotietorekisteriin voidaan luonnollisesta henkilöstä tallettaa myös tieto rekisteröidyn itsensä ilmoittamasta luottokiellosta (12 §:n 1 momentin 4 kohta). Oman luottokiellon tarkoituksena on erityisesti estää identiteettivarkaudet ja henkilötietojen väärinkäyttö luoton ottamiseen tai muiden sopimusten tekemiseen esimerkiksi silloin, kun henkilöllisyystodistus tai luottokortti on kadonnut. Omaa luottokieltoa koskevaa merkintää käytetään toisinaan tietävästi myös velkaantumisen hillitsemiseksi. Omaa luottokieltoa koskeva merkintä tehdään rekisteröidyn hakemuksesta, eikä merkinnän hakemista tarvitse perustella. Merkintä poistetaan luottotietorekisteristä heti, kun rekisteröity sitä pyytää (17 §:n 1 momentin 4 kohta). Laissa ei ole säädetty omaa luottokieltoa koskevan merkinnän säilytysajasta siinä tapauksessa, että rekisteröity ei pyydä sen poistamista. Esimerkiksi Suomen Asiakastieto Oy:n käytäntönä on pitää voimassa omaa luottokieltoa koskeva merkintä enintään kaksi vuotta kerrallaan, jonka jälkeen merkintää on tarvittaessa haettava uudelleen.

Henkilöluottotietoja saa pääsääntöisesti luovuttaa käytettäväksi ja käyttää vain luoton myöntämistä ja luoton valvontaa varten. Luottotietolain 19 §:n 2 momentissa säädetään tyhjentävästi siitä, milloin henkilöluottotietoja voidaan luovuttaa muihin tarkoituksiin kuin luotonantoa varten. Henkilöluottotietoja saa momentin mukaan luovuttaa ja käyttää muun muassa huoneenvuokrasopimuksen tekemistä varten, sopimusehtojen määrittelemistä varten, jos kysymys on sellaisesta sopimuksesta, jonka tekemisestä ei lain mukaan voida kieltäytyä, sekä työnhakijan ja työntekijän arvioimiseksi siten kuin siitä muualla laissa säädetään.

Yritysluottotiedot

Luottotietorekisteriin saa yrityksen maksuhäiriötietoina tallettaa muun muassa konkurssi- ja yrityssaneerausrekisteriin talletettuja tietoja, tuomioistuimen lainvoimaisella tuomiolla tai yksipuolisella tuomiolla todetut maksun laiminlyöntitiedot, tiettyjä ulosottoasioita koskevat tiedot sekä tiedon velkojan erääntyneen ja riidattoman saatavan johdosta antamasta maksukehotuksesta (24 §). Myös yritysluottotietojen osalta rekisteriin on rekisteröidyn pyynnöstä ja tämän antaman luotettavan selvityksen perusteella merkittävä tieto siitä, että maksuhäiriö on syntynyt takausvastuun tai vierasvelkapanttauksen johdosta, sekä pesänhoitajan velallisselvitykseen sisältyvä tieto konkurssin pääasiallisista syistä. Rekisteriin voidaan merkitä muukin rekisteröidyn antama tieto maksuhäiriömerkintään johtaneista tekijöistä ja maksuhäiriön alkuperäisestä ajankohdasta (24 §:n 3 momentti).

Luottotietolain 28 §:ssä säädetään siitä, milloin yrityksen luottotiedot on viimeistään poistettava luottotietorekisteristä. Yrityksen luottotietojen säilytysajat luottotietorekisterissä vaihtelevat merkinnän aiheuttaneen perusteen mukaan niiden poistamisesta heti perusteen poistumisen jälkeen aina viiteen vuoteen tai sitä pidempään aikaan. Myös luottotietorekisteriin talletettujen yritysten maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja on voimassa olevassa luottotietolaissa lyhennetty siitä, mitä ne olivat ennen lain voimaantuloa. Tarkoituksena on mahdollistaa merkintöjen säilytysaikojen lyhentäminen sellaisissa tapauksissa, joissa maksuhäiriö on ollut tilapäisluonteinen.

Konkurssia koskevat tiedot on poistettava rekisteristä viiden vuoden kuluessa konkurssin alkamisesta. Tiedot on kuitenkin poistettava kuukauden kuluessa siitä, kun konkurssi- ja yrityssaneerausrekisteristä on poistettu konkurssiasiaa koskevat tiedot sen vuoksi, että konkurssihakemus on hylätty taikka jätetty tutkimatta tai sillensä taikka että konkurssi on määrätty peruuntumaan (28 §:n 1 momentin 1 kohta). Yrityssaneerausta ja kuulutuksia koskevat tiedot on poistettava kuukauden kuluessa siitä, kun niitä vastaavat merkinnät on poistettu siitä viranomaisen rekisteristä, josta tiedot ovat peräisin (28 §:n 1 momentin 2 kohta).

Ulosottotieto on poistettava heti, kun ulosottomies on tehnyt peruuttamisilmoituksen, joka koskee pitkäkestoista tai aiheetonta ulosottoa (28 §:n 1 momentin 3 kohta). Muu ulosottotieto on poistettava heti, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon siitä, että ulosottooperuste on kumottu tai velallinen on maksanut velan, jota perittiin suppeassa ulosotossa (28 §:n 1 momentin 4 kohta).

Tieto rekisteröidyn tunnustamasta maksuhäiriöstä on poistettava kahden vuoden kuluessa merkinnän tekemisestä (28 §:n 1 momentin 5 kohta). Maksutapaa ja luottokelpoisuusluokitusta koskeva merkintä on poistettava kuuden kuukauden kuluessa sen tekemisestä, jollei sitä korvata mainittuna aikana uudella merkinnällä (28 §:n 1 momentin 6 kohta).

Tiedot maksun laiminlyönnistä, joka on todettu tuomioistuimen lainvoimaisella tuomiolla tai yksipuolisella tuomiolla taikka rekisteröidyn hyväksymän vekselin protestilla, on poistettava rekisteristä viimeistään kolmen vuoden kuluttua siitä, kun tieto on talletettu rekisteriin. Samassa ajassa on poistettava myös *tietyt ulosottoasiaa koskevat tiedot, tietyt verosaatavan tai lakisääteiseen vakuutukseen perustuvan saatavan laiminlyöntiä koskevat tiedot sekä tiedot velkojan erääntyneen ja riidattoman saatavan johdosta antamasta maksukehotuksesta*. Näitä merkintöjä sekä konkurssia koskevia tietoja ei kuitenkaan ole tarpeen poistaa rekisteristä, jos yritystä koskeva uusi maksuhäiriömerkintä on tehty rekisteriin ennen kuin aikaisempi maksuhäiriömerkintä olisi

poistettava rekisteristä. Kaikki konkurssia koskevat merkinnät on kuitenkin poistettava kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun viimeisintä konkurssimerkintää koskevat tiedot on poistettu konkurssi- ja yrityssaneerausrekisteristä, ja viranomaisen toteamaa maksuhäiriötä koskeva merkintä viimeistään neljän vuoden kuluttua sen tekemisestä. (28 §:n 1 momentin 7 kohta ja 28 §:n 2 momentti)

Liiketoimintakieltoa koskevat merkinnät on poistettava kolmen vuoden kuluessa siitä, kun niitä vastaavat merkinnät on poistettu siitä viranomaisen rekisteristä, josta tiedot ovat peräisin (28 §:n 1 momentin 8 kohta).

2.2 Tietosuoja sääntely ja maksuhäiriömerkinnät

Henkilöluottotietojen käsittely kuuluu EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen³ (tietosuoja-asetus) soveltamisalaan. Yleisesti henkilötietojen käsittelyä koskevien vaatimusten lisäksi tietosuoja-asetukseen sisältyy eräitä vaatimuksia, jotka on erityisesti otettava huomioon henkilöluottotietojen säilyttämistä koskevassa sääntelyssä. Tietosuoja-asetuksen yksi keskeisistä henkilötietojen käsittelyä koskevista periaatteista on tietojen minimointiperiaate, jonka mukaan henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään (5 artiklan 1 kohdan c alakohta). Lisäksi tietosuoja-asetus edellyttää tietojen säilyttämisen rajoittamista siten, että tiedot säilytetään muodossa, josta rekisteröity on tunnistettavissa ainoastaan niin kauan kuin on tarpeen tietojenkäsittelyn tarkoitusten toteuttamista varten (5 artiklan 1 kohdan e alakohta). Näitä vaatimuksia sovelletaan lähtökohtaisesti sellaisenaan henkilötietojen säilyttämiseen. Tietosuoja-asetus mahdollistaa kuitenkin sen, että luottotietolaissa säädetään tarkemmin henkilöluottotietojen säilytysajoista, joiden olisi oltava oikeasuhteisia niiden käyttötarkoitukseen nähden.

Jäsenvaltioilla on myös velvollisuus saattaa lainsäädäntönsä tietosuoja-asetuksen mukaiseksi siltä osin kuin se ei ole sääntelyliikkumavaran mukaista tai on ristiriidassa tietosuoja-asetuksen vaatimusten kanssa. Ottaen huomioon, että säilytysaikoja koskeva sääntely on sallittua täydentävää sääntelyä, näihin säännöksiin ei kohdistu lähtökohtaisesti välittömiä muutostarpeita suoraan tietosuoja-asetuksesta johtuen. Tietosuoja-asetus kuitenkin myös edellyttää, että voimassa olevien säännösten oikeasuhteisuutta arvioidaan. Ensinnäkin maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen oikeasuhteisuutta olisi arvioitava henkilötietojen (henkilöluottotietojen) alkuperäisen käyttötarkoituksen valossa. Luottotietolain esitöiden mukaan luottotietojen pääasiallinen käyttötarkoitus on luotonanto. Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen oikeasuhteisuuden arviointiin vaikuttaa henkilöluottotietojen alkuperäisen käyttötarkoituksen ja säilytysaikojen pituuden lisäksi se, missä määrin niitä voidaan luovuttaa ja käyttää muuhun kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen. Luottotietolain 19 §:n 2 momentissa säädetään tyhjentävästi siitä, millä edellytyksillä henkilöluottotietoja voidaan luovuttaa muihin yksittäisiin tarkoituksiin kuin luotonantoa varten (ns. yhteensopivat käsittelytarkoitukset).

Maksuhäiriömerkintöjen säilytysajoilla voi olla eri asteisia vaikutuksia rekisteröidyn asemaan ja oikeuksiin. Säilytysaikoja koskeva sääntely voi myös merkitä poikkeusta tietosuoja-asetuksen

³ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus)

mukaiseen rekisteröidyn oikeuteen omien tietojensa poistamiseen esimerkiksi sillä perusteella, että tiedot ovat vanhentuneita. Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen oikeasuhteisuuden arvioinnissa on siten merkitystä sillä, missä määrin ne vaikuttavat rekisteröidyn oikeuksien toteutumiseen. Rekisteröidyn oikeuksia on kuitenkin mahdollista rajoittaa tietosuojasetuksen 23 artiklan mukaisesti, jos siinä säädetyt edellytykset täyttyvät, mukaan lukien asianmukaiset toimet rekisteröidyn oikeuksien suojaamiseksi. Rekisteröidyn oikeuksia suojaavat myös muut tietosuojasetuksen mukaiset oikeudet, joihin kuuluu muun muassa oikeus saada tutustua itseään koskeviin tietoihin sekä oikeus siihen, että virheelliset tiedot oikaistaan tai poistetaan. Lisäksi luottotietolain voimassa oleviin säännöksiin on sisällytetty suojatoimenpiteenä tietojen poistaminen nopeammin eräissä tilanteissa.

Henkilöluottotietojen säilytysaikojen oikeasuhteisuuteen on kiinnitetty huomiota lain säätämisen yhteydessä. Tuolloin säilytysaikoja ensinnäkin täsmennettiin ja lyhennettiin suhteessa henkilötietolakiin, jonka 21 §:ssä niistä aiemmin säädettiin. Lisäksi ulosottotietojen säilytysaikoja on osin lyhennetty vuoden 2009 lainmuutoksilla.

2.3 Maksuhäiriömerkintöjä koskevat tilastotiedot

Suomen Asiakastieto Oy:ltä saatujen tietojen mukaan maksuhäiriömerkintä oli maaliskuun lopussa 2020 noin 389 500 henkilöllä. Vuotta aiemmin eli maaliskuun lopussa 2019 maksuhäiriömerkintä oli noin 383 500 henkilöllä. Maksuhäiriömerkintäisten henkilöiden määrä kasvoi näin ollen vuodessa 6 000 henkilöllä eli 1,6 prosentilla.

Vuoden 2020 ensimmäisellä kolmanneksella uusia henkilöiden maksuhäiriömerkintöjä kirjattiin 372 670 kappaletta. Vuoden 2019 ensimmäisellä kolmanneksella vastaava luku oli 437 720.

Rekisterissä olevalla henkilöllä on keskimäärin viisitoista maksuhäiriömerkintää. Asiakastiedon rekistereissä on tällä hetkellä noin 8000 henkilöä, joiden kaikissa maksuhäiriömerkinnöissä on velan suorittamista koskeva merkintä.

Maaliskuun lopussa 2020 Asiakastiedon rekistereissä oli 48 500 yritystä, joilla on maksuhäiriömerkintä. Vuotta aiemmin eli maaliskuun lopussa 2019 maksuhäiriöisten yritysten määrä oli 52 300.

2.4 Positiivisen luottotietorekisterin valmistelu

Oikeusministeriössä on käynnissä lainvalmistelutyö positiivisen luottotietorekisterin käyttöönottamiseksi. Samalla hallitusohjelman mukaisesti lyhennetään maksuhäiriömerkintöjen kestoaikaa. Oikeusministeriö asetti asian valmistelemiseksi 9.3.2020 ohjausryhmän ja kaksi alatyöryhmää. Ohjausryhmän ja alatyöryhmien toimikausi päättyy 30.11.2021.

Tarkoituksena on, että rekisteri saadaan ainakin kuluttajaluottojen osalta käyttöön kevään 2023 aikana ja että samanaikaisesti tulisi voimaan luottotietolain muutokset, joilla lyhennetään maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja.

Ensimmäisessä vaiheessa valmistellaan ehdotus positiivista luottotietorekisteriä koskevaksi lainsäädännöksi. Positiivinen luottotietorekisterin käyttöönoton myötä luotonantajat voivat nykyistä helpommin ja luotettavammin ottaa luotonhakijan luottokelpoisuuden arvioinnissa

huomioon muitakin tietoja kuin tämän maksuhäiriömerkinnät, kuten luotonhakijan kokonaisvelkatilanteen ja tulotiedot. Kun luotonantajilla on lainan myöntämistä harkitessaan käytössään entistä kattavampia ja luotettavampia tietoja kuluttajan lainoista ja tuloista, voidaan luottopäätös tehdä paremman tietopohjan perusteella. Tämä mahdollistaa sekä vastuullisten luottopäätösten tekemisen että luotonantajien paremman luottoriskin hallinnan. Lisäksi positiivisen luottotietorekisterin käyttöönotto tehostaa merkittävästi luotonmyöntäjien luottokelpoisuusarviointiprosessia.

Henkilöluottotietoja, jotka edellä todetun mukaisesti ovat ns. negatiivisia luottotietoja, saa luottotietolain 19 §:n 2 momentin mukaan luovuttaa luoton myöntämisen ja luoton valvonnan lisäksi ns. toissijaisiin tarkoituksiin, kuten takauksen tai vierasvelkapanttiin hyväksymistä tai antamista varten, huoneenvuokrasopimuksen tekemistä varten sekä sopimusehtojen määrittelemistä varten, jos kysymys on sellaisesta sopimuksesta, jonka tekemisestä ei lain mukaan voida kieltäytyä. Myös valmisteltavan positiivisen luottotietorekisterin tietosisältö tulee todennäköisesti olemaan sellainen, että tietoja voitaisiin hyödyntää edellä tarkoitetuissa niin sanotuissa toissijaisissa käyttötarkoituksissa. Tämän hetkisen arvion mukaan positiivisen rekisterin tietosisältöön ei kuitenkaan ainakaan ensi vaiheessa ole mahdollista tehdä mukautuksia näiden toissijaisten käyttötarkoitusten näkökulmasta.

3 Maksuhäiriömerkintöjen vaikutus luottoriskiin

Maksuhäiriömerkinnöillä on suuri merkitys luottoriskin määrittelyssä. Henkilöllä, jolla on maksuhäiriömerkintä, on huomattavasti suurempi riski saada uusi maksuhäiriömerkintä kuin sellaisella henkilöllä, jolla ei ole maksuhäiriömerkintää.

Suomen Asiakastieto Oy:ltä saatujen tietojen mukaan henkilöillä, joilla on alle vuoden vanha maksuhäiriömerkintä, on lähes 82-kertainen riski saada uusi maksuhäiriömerkintä seuraavan 12 kuukauden aikana verrattuna maksuhäiriöttömään henkilöön. Kun kyseessä on 1-2 vuotta vanha maksuhäiriömerkintä, riski uuden merkinnän saamiselle on noin 44-kertainen, ja 2-3 vuotta vanhan merkinnän osalta noin 23-kertainen. Henkilöillä, joilla on 3-4 vuotta vanha maksuhäiriömerkintä, on lähes 18-kertainen riski saada uusi merkintä seuraavan 12 kuukauden aikana.

Edelleen Suomen Asiakastieto Oy:ltä saatujen tietojen mukaan henkilöistä, joilla ei ole maksuhäiriömerkintää, 0,9 prosenttia saa maksuhäiriömerkinnän seuraavan 12 kuukauden aikana. Henkilöistä, joilla on alle vuoden vanha maksuhäiriömerkintä, noin 72 prosenttia saa uuden maksuhäiriömerkinnän seuraavan 12 kuukauden aikana. Henkilöistä, joilla on 1-2 vuotta vanha maksuhäiriömerkintä, uuden merkinnän saa saman ajan kuluessa noin 39 prosenttia. Henkilöistä, joilla on 2-3 vuotta vanha maksuhäiriömerkintä, uuden merkinnän saa noin 20 prosenttia, ja niistä, joilla on 3-4 vuotta vanha merkintä, uuden merkinnän saa noin 16 prosenttia.

Tutkittaessa maksuhäiriömerkintään johtaneen saatavan suorituksen vaikutusta henkilön luottoriskiin on havaittu, että henkilön luottoriski on korkeampi silloinkin, kun merkintään johtanut saatava on maksettu. Suomen Asiakastieto Oy:n tietojen mukaan henkilöistä, joilla on yksi maksuhäiriömerkintä ja jotka ovat maksaneet maksuhäiriömerkintään johtaneen saatavan, 16,6 prosenttia saa uuden maksuhäiriömerkinnän seuraavan 12 kuukauden aikana. Henkilöistä, joilla on usea maksuhäiriömerkintä ja jotka ovat maksaneet kaikki merkintöihin johtaneet saatavansa, 11,6

prosenttia saa uuden maksuhäiriömerkinnän seuraavan 12 kuukauden aikana. Henkilöistä, joilla on usea maksuhäiriömerkintä, joihin johtaneista saatavista vain osa on maksettu, saman ajan kuluessa 44,6 prosenttia saa uuden maksuhäiriömerkinnän.

Se, että yksittäistä maksuhäiriömerkintää seuraa suurella todennäköisyydellä uusi merkintä, saattaa ainakin osittain johtua siitä, että maksuhäiriömerkintä aiheutuu tyypillisesti vasta verrattain pitkän ajan päästä maksun erääntymisestä. Esimerkiksi yksipuolisen tuomion perusteella syntyvä maksuhäiriömerkintä, joka on yksi tyypillisimmistä maksuhäiriömerkinnöistä, seuraa yleensä vasta vähintään noin puolen vuoden päästä maksuerän erääntymisestä, koska velkomuskannetta edeltää lähes poikkeuksetta koko luoton irtisanominen. On todennäköistä, että yksittäisen maksuhäiriön ilmetessä muidenkin velvoitteiden hoito voi entisestään hankaloitua, kun uutta velkaa on vaikeampi saada, ja riski saada useampia maksuhäiriömerkintöjä siten kasvaa.

Lisäksi on huomattava, että samasta velasta voi aiheutua useampi maksuhäiriömerkintä. Esimerkiksi velkojan ilmoittama maksuhäiriömerkintä yksittäisten maksuerien erääntymisen vuoksi voi myöhemmin johtaa koko luoton irtisanomiseen ja sittemmin yksipuolista tuomiota koskevaan maksuhäiriömerkintään. Jos tätä saatavaa peritään ulosottoteitse, voi seurata myös pitkäkestoista ulosottoa tai ulosottovarattomuutta koskeva merkintä.

4 Maksuhäiriömerkintöjen käyttö

4.1 Kuluttajaluottojen myöntäminen

Kuluttajan luottokelpoisuuden arviointia koskevat säännökset lisättiin lakiin vuonna 2010 kulutusluottolainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä⁴, ja luotonantajan velvollisuuksia tiukennettiin vielä vuonna 2013 ns. pikaluottoihin liittyneiden ongelmien vähentämiseksi⁵.

Kuluttajan luottokelpoisuuden arvioinnista säädetään nykyisin asunto-omaisuuteen liittyvien kuluttajaluottojen⁶ osalta kuluttajansuojalain (jäljempänä *KSL*) 7 a luvun 11 §:ssä ja muiden kuluttajaluottojen osalta 7 luvun 14 §:ssä⁷. Ensiksi mainitun pykälän säännökset pohjautuvat asuntoluottodirektiiviin⁸ 18 artiklan 1 ja 2 kohtaan ja 20 artiklan 1 kohtaan ja viimeksi mainitun pykälän säännökset kulutusluottodirektiivin⁹ 8 artiklaan.

⁴ Laki 746/2010; HE 24/2010 vp, s. 15.

⁵ Laki 207/2013; HE 78/2012 vp, s. 11.

⁶ Asunto-omaisuuteen liittyviä kuluttajaluottoja ovat asuntoluotot ja asuntovakuudelliset kuluttajaluotot.

Asuntoluoton määritelmä sisältyy *KSL* 7 a luvun 3 §:n 1 momentin 2 kohtaan ja asuntovakuudellisen kuluttajaluoton määritelmä mainitun momentin 3 kohtaan.

⁷ Huom. *KSL* 7 luvun soveltamisalasta on kuitenkin suljettu pois seuraavat muut kuin asunto-omaisuuteen liittyvät kuluttajaluotot, eikä niitä siten koske myöskään kuluttajan luottokelpoisuuden arviointia koskevat säännökset: 1) kuluttajaluotot, joista ei peritä korkoa tai muita maksuja; 2) sellaiset sopimukseen perustuvat luotot, joiden mukaan kuluttajalla on oikeus maksaa jatkuvasti toimitettavan hyödykkeen hinta maksuerissä sopimuksen voimassaoloaikana; 3) panttilainauslaitoksen myöntämät luotot; 4) sosiaalisesta luototuksesta annetun lain (1133/2002) nojalla myönnettävät luotot.

⁸ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/17/EU kuluttajille tarkoitetuista kiinteää asunto-omaisuutta koskevista luottosopimuksista ja direktiivien 2008/48/EY ja 2013/36/EU sekä asetuksen (EU) N:o 1093/2010 muuttamisesta.

⁹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/48/EY kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta.

Kuluttajansuojalain 7 luvun 14 §:n 1 momentin mukaan luotonantajan on ennen luottosopimuksen tekemistä arvioitava, kykeneekö kuluttaja täyttämään luottosopimuksen mukaiset velvoitteensa (*kuluttajan luottokelpoisuus*). Arviointi on tehtävä kuluttajan tuloja ja muita taloudellisia olosuhteita koskevien riittävien tietojen perusteella.

Pykälää koskevissa yksityiskohtaisissa perusteluissa¹⁰ on selostettu, mitä seikkoja luotonantajan yleensä tulisi vähintäänkin selvittää. Perusvaatimuksena on, että luotonantaja tarkistaa kuluttajan luottotiedot eli maksuhäiriömerkinnät. Poikkeuksena ovat tapaukset, joissa luotonantaja tuntee entuudestaan kuluttajan taloudellisen tilanteen pidemmältä ajalta ja sillä on tämän johdosta perusteltu syy olettaa, että kuluttajalla on taloudelliset edellytykset täyttää sitoumuksensa. Luottotietoja ei myöskään tarvitsisi tarkistaa tapauksissa, joissa luotonhakija on maasta, josta luottotietoja ei ole saatavissa. Edelleen yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, että luottotietojen ohella luotonantajan edellytetään hankkivan myös muita tietoja kuluttajan taloudellisesta asemasta kuluttajalta itseltään tai mahdollisista muista käytettävissä olevista lähteistä. Erikseen on todettu, että tietoja kuluttajan tuloista ja muista taloudellisista olosuhteista tulisi hankkia myös rahamäärältään pienempiä luottoja myönnettäessä.

Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan tarpeellisia tietoja kuluttajan maksuvaran ja siten luoton takaisinmaksukyvyn arvioimiseksi ovat kuluttajan tulojen määrän ja perusteen lisäksi tämän menot, velat ja varat sekä mahdolliset takausvastuut. Maksuvaran selvittämisessä tulisi ottaa huomioon tulojen jatkuvuuteen vaikuttavat seikat, kuten työ- tai virkasuhteen laatu, sekä myös seikat, jotka voivat todennäköisesti johtaa menojen merkittävään kasvuun, kuten luoton korkomenojen nouseminen. Mitä suuremmasta lainasta on kyse, sitä seikkaperäisemmät selvitykset ovat tarpeen.

Luotonantajalla olisi perustelujen mukaan velvollisuus kohtuullisin toimenpitein pyrkiä varmistamaan kuluttajan antamien tietojen oikeellisuus. Riittävää ei siis olisi, että lainanhakijaa esimerkiksi internetissä tehtävässä lainahakemuksessa pyydetäisiin vain laittamaan rasti ruutuun, että hänellä on säännölliset, tietyn suuruiset tulot. Tulotietojen varmistamiseksi kuluttajaa tulisi tilanteesta riippuen pyytää toimittamaan esimerkiksi palkka- tai eläketodistus taikka maanviljelijöiden viimeisin verotuspäätös ja erittelyosa. Perusteluissa todetun mukaisesti selvää on, että kuluttajan taloudellista asemaa koskevien tietojen lisäksi luotonantaja voi halutessaan arvioida kuluttajan luottokelpoisuutta myös muilla tavoilla, kuten tilastotietoihin pohjautuvilla menetelmillä. Yksinomaan tällaisten tietojen käyttäminen ei kuitenkaan yksityiskohtaisten perustelujen mukaan ole riittävää.

Asunto-omaisuuteen liittyviä kuluttajaluottoja koskevat KSL 7 a luvun 11 §:n säännökset vastaavat periaatteiltaan 7 luvun edellä selvitettyjä säännöksiä, mutta ovat jonkin verran täsmällisempiä, ja asunto-omaisuuteen liittyviä kuluttajaluottoja koskeva pykälä sisältää myös säännökset luotonantajan velvollisuudesta kussakin yksittäistapauksessa tallentaa määrääjäksi tiedot toimista, jotka on tehty kuluttajan luottokelpoisuuden arvioimiseksi. Lisäksi KSL 7 a luvun 10 § sisältää säännökset kuluttajien luottokelpoisuuden arvioinnissa käytettävien menettelytapojen ja tietojen määrittämisestä sekä mainitun luvun 12 § säännökset tietojen pyytämisestä kuluttajalta luottokelpoisuuden määrittämiseksi.

---

¹⁰ HE 78/2012 vp, s. 18.

Kuluttajan luottokelpoisuuden arviointia koskeviin säännöksiin liittyy läheisesti luoton myöntämistä koskeva KSL 7 luvun 16 a §, jota sovelletaan niin mainitun luvun soveltamisalaan kuuluviin kuluttajaluottoihin kuin 7 a luvun soveltamisalaan kuuluviin asunto-omaisuuteen liittyviin kuluttajaluottoihin. Luoton myöntämistä koskevat säännökset perustuvat asuntoluottodirektiiviin, mutta ne on kansallisesti laajennettu koskemaan muitakin kuluttajaluottoja. Mainitun pykälän mukaan luotonantaja saa myöntää luoton kuluttajalle ainoastaan, jos tämän luottokelpoisuuden arviointi osoittaa, että luottosopimuksesta johtuvat velvoitteet todennäköisesti täytetään luottosopimuksessa edellytetyllä tavalla (pykälän 2 momentti). Luotonantajan on myös määriteltävä kuluttajaluottojen myöntämisessä käyttämänsä periaatteet (pykälän 1 momentti).

4.2 Yritysrahoitus

Yritysten luottoriskien arvioinnissa käytetyt mallit poikkeavat jonkin verran kuluttajien luottoriskin arvioinnissa käytetyistä malleista, ja niissä saatetaan huomioida useampia muuttujia. Maksuhäiriömerkintä on kuitenkin yksi näissäkin menetelmissä hyödynnettävistä muuttujista. Luottotietorekisteriin tehtävä merkintä velan suorittamisesta voi kertoa luotonantajalle yrityksen maksukyvyyn palautumisesta, vaikka merkintä säilyisikin rekisterissä.

Alla yritysrahoitukseen liittyvää tilannekuvaa on selostettu esimerkinomaisesti Finnvera Oyj:n luotonantokäytänteiden kautta, mutta Finnveran osalta selostettu suurilta osin pätee yleisemminkin luottolaitoksiin ja useisiin muihin ammatillisesti toimiviin yritysrahoittajiin erityisesti yrityslainoissa ja yritysten lainojen vakuudeksi annettavissa takauksissa.

Finnvera Oyj on valtion omistama erityisrahoitusyhtiö, jonka myöntämät lainat ja takaukset parantavat ja monipuolistavat erityisesti pk-yritysten mahdollisuuksia saada rahoitusta. Finnverassa lainan myöntäminen perustuu yrityksen maksukyvyyn arviointiin. Maksukyvyyn arvioinnin yhteydessä tehdään yritystutkimus, jossa selvitetään kiteytetysti yrityksen toiminta, ansaintalogiikka, talous, rahoitusasema, omistajat ja luoton käyttötarkoitus sekä se, millä ehdoilla rahoitusta voidaan myöntää. Yrityksen maksukyvyyn arvioinnissa yrityksen, ja erityisesti pienehkön omistajavetoisen yrityksen ollessa kyseessä myös yrityksen omistajien, maksukäyttäytymisellä on suuri merkitys arvion lopputulokseen. Pienyrityksellä on suurempi riski joutua maksuvaikeuksiin, mikäli yrittäjän henkilökohtainen talous ei ole tasapainossa. Pienyritysten luototuksessa yrityksen ja sen omistajien tai vastuuhenkilöiden maksuhäiriömerkinnät vaikuttavatkin luottopäätökseen.

Jos yrityksen maksuhäiriömerkinnälle ei ole hyväksyttäviä perusteita, on Finnveran luottopäätös yleensä kielteinen. Hyvänä perusteena voidaan pitää esimerkiksi tilapäistä häiriötä liiketoiminnassa tai omistajan tilapäistä työkyvyttömyyttä. Maksuhäiriömerkinnän johtuessa ylivelkaantumisesta ei lisäluototusta kuitenkaan voida pitää ratkaisuna tilanteeseen.

Suuremmissa yrityksissä yrityksen omistajien maksuhäiriömerkinnät eivät vaikuta Finnveran luottopäätökseen yhtä merkittävästi kuin pienyritysten ollessa kyseessä. Yrityksen omalla maksuhäiriöllä on kuitenkin suuri merkitys päätökseen. Maksuhäiriömerkintä hankaloittaa suuremman yrityksen toimintaa merkittävästi ja on huomioitava maksukyvyyn arvioinnin yhteydessä esimerkiksi riittävän käyttöpääoman määrässä, koska maksuhäiriömerkintä voi käytännössä johtaa siihen, että yritys ei saa tavarantoimittajilta toimituksia laskulla. Näissäkin

tapauksissa on merkitystä sillä, minkä vuoksi maksuhäiriömerkintä on aiheutunut ja onko kyseinen syy poistunut.

Kohde- ja saatavavakuudellisessa rahoituksessa (kuten factoring, osamaksurahoitus ja leasing) luotonantoprosessi ja siihen kytkeytyvä luottoriskiarvio ovat useissa tapauksessa paljon suoraviivaisempia ja perustuvat pitkälti tietojärjestelmistä haettuihin raportteihin ja tietoihin (kuten mahdollinen valmis luottoluokitus, tilinpäätöstiedot ja maksuhäiriöt). Näissä tilanteissa maksuhäiriömerkinnöillä on tyypillisesti suurempi vaikutus luoton myöntämiseen kuin jos luottihakemus käsitellään yksilöllisemmin. Sama pätee usein myös määrältään pienempiin yritysluottoihin erityisesti, kun rahoittajana on muu taho kuin luottolaitos.

4.3 Luottolaitosten riskienhallinta

Kun luoton myöntäjänä on luottolaitos, sovellettavaksi tulevat luottolaitostoiminnasta annetussa laissa (610/2014, jäljempänä luottolaitoslaki tai LLL) säädetyt edellytykset. Luottolaitoksen on toiminnassaan noudatettava myös hyvää pankkitapaa (LLL 15:1), mutta hyvän pankkitavan sisältöä luotonannossa ei ole tältä osin määritelty tarkemmin säädöstasolla.

Luottolaitosten on noudatettava luottolaitoslaissa säädettyjä luotto- ja vastapuoliriskien hallinnan vaatimuksia. Niiden tavoitteena on turvata asianmukainen riskienhallinta ja sen kautta luottolaitoksen vakavaraisuus ja rahoitussektorin vakaus. Kuluttajansuojalakiin sisältyvän luottokelpoisuuden arviointia koskevan sääntelyn tavoitteena on puolestaan ehkäistä luottoa hakevan yksittäisen kuluttajan ylivelkaantumisen.

Luottolaitosten luotonannon on perustuttava terveisiin ja selkeästi määriteltyihin perusteisiin (LLL 9:10.1). Luottolaitoksilta edellytetään sisäisiä menetelmiä, joilla se voi arvioida yksittäisiä luotto- ja vastapuoliriskejä (LLL 9:10.2). Luottolaitos ei saa luottoriskien arviointimenetelmässään tukeutua yksinomaan tai kaavamaisesti ulkopuoliseen luottoluokitukseen (LLL 9:10.2).

Finanssivalvonta on antanut tarkemmat määräykset luottolaitoslain mukaisten luotto- ja vastapuoliriskien hallinnan vaatimusten soveltamisesta. Sitovan määräyksen mukaan luottolaitosten luottopäätösten on perustuttava luottoanalyysiin. Taloudellisen aseman ja luottokelpoisuuden selvittämiseksi asiakkaasta pitää hankkia riittävästi tietoja, ja tietojen paikkansapitävyys on tarkoituksenmukaisella tavalla varmistettava. Finanssivalvonnan määräyksen mukaan kuluttajansuojalaissa säädettyä vastaavaa luottokelpoisuuden arviointivelvollisuutta on sovellettava myös muihin asiakasryhmiin (kuten pienyrittäjiin). Finanssivalvonnan edellä mainitussa määräyksessä määritellään ne seikat, joita luottopäätöksenteossa on ainakin huomioitava. Määräyksessä edellytetään, että luotonhakijan luottotiedot tarkistetaan osana luottokelpoisuuden arviointia.

Myös Euroopan pankkiviranomaisen ohjeissa suositellaan, että pankit määrittelevät sisäisissä käytännöissään viitteitä velallisen epävarmasta luoton takaisinmaksusta ja ottavat tässä yhteydessä huomioon muun muassa luottorekistereissä saatavilla olevat tiedot. Kyseisten ohjeiden mukaan luottorekisteristä saatava tieto voi johtaa joko automaattiseen maksukyvyttömäksi luokitteluun tai sen perusteella voidaan käynnistää tapauskohtainen arviointi.

Maksuhäiriömerkintä selittää vahvasti asiakkaan luottoriskiä. Finanssivalvonnalta saadun tiedon mukaan pankit ovat yleisesti linjanneet, että henkilöä, jolla on vanhakin maksuhäiriömerkintä, ei tulisi luotottaa korkean luottoriskin takia. Tästä johtuen luottolaitokset hylkäävät yleensä kategorisesti yksityishenkilöiden luottohakemukset, mikäli henkilöllä on nykyisten säilytysaikojen mukainen julkinen maksuhäiriömerkintä riippumatta siitä, kuinka vanha merkintä on, ja riippumatta siitä, onko velka poismaksettu vai ei. Toisaalta korkeaa riskiä voidaan myös kattaa korkeammalla hinnoittelulla, mikäli luotto myönnetään henkilölle, jolla on maksuhäiriömerkintä.

4.4 Maksuhäiriömerkintöjen vaikutus muuhun toimintaan kuin luotonantoon

Maksuhäiriömerkintä voi vaikeuttaa elämää monella tavalla, koska luottotiedot tarkistetaan erilaisten sopimusten tekemisen yhteydessä. Esimerkiksi vuokra-asunnon, puhelinliittymän, internet-yhteyden ja vakuutusten saaminen saattaa vaikeutua maksuhäiriömerkinnän myötä. Jos henkilöllä on maksuhäiriömerkintä, voidaan tältä joidenkin sopimusten laatimisen yhteydessä edellyttää vakuuden tai ennakkomaksun maksamista. Jos ennakkomaksun pystyy suorittamaan, maksuhäiriömerkintä ei kuitenkaan estä esim. lakisääteisen liikennevakuutuksen saamista. Lisäksi työpaikan saanti voi maksuhäiriömerkinnän johdosta vaikeutua, etenkin jos työtehtävään liittyy taloudellista vastuuta.

5 Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentämisen vaikutukset

5.1 Vaikutukset luotonantajille

Luottojen myöntäminen

Maksuhäiriömerkintöjen tarkistaminen on luottokelpoisuuden arviointiprosessin perusvaatimus. Merkintöjen keston lyhentäminen merkitsisi luotonantajien joutuvan päättämään luoton myöntämisestä aiempaa vähäisemmällä tiedolla. Kuluttajan maksuhistoriastaan antamien tietojen todentaminen muista ulkopuolisista lähteistä aiempaa laajemmin olisi työläämpää ja lisäisi myös luotonmyöntöprosessin kustannuksia. Lisäksi on mahdollista, että luottohakemusten käsittelyajat pitenisivät. Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentäminen voi myös aiheuttaa sen, että jatkossa yksittäinen maksuhäiriö saa entistä korostuneemman aseman velvoitteidenhoitokyvyn arvioinnissa.

Luotonantajilla on mahdollisuus saada tietoja olemassa olevien asiakkaidensa velanhoitokyvystä heidän aiemmista maksuhistoriatiedoistaan, mutta uusien asiakkaiden kohdalla tämä ei ole mahdollista. Uudet asiakkaat joutuisivat mahdollisesti toimittamaan tilitietojaan pidemmältä ajalta kuin luotonmyöntömenettelyissä nykyisin edellytetään, jotta lainanhoitokykyä voitaisiin arvioida esimerkiksi perintätoimistoille tai ulosottoviranomaisille tehtyjen suoritusten perusteella. Mahdollisesti myös ulosottorekisteristä saatavien todistusten käyttö luottokelpoisuusarvioinnissa yleistyisi. Ne ovat kuitenkin luottotietokyselyjä hintavampia, ja todistuksesta saatavien tietojen saattaminen luottojen myöntämisen yhteydessä käytettäviin tietojärjestelmiin edellyttää muutostöitä.

Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentäminen vaikeuttaisi luottoriskin arviointia ja voisi johtaa siihen, että luotonantajat tekevät aiempaa heikompileatuisia luottopäätöksiä. Asiakkaiden luottoriski arvioitaisiin todennäköisesti monissa tapauksissa korkeammiksi kuin nykyisten

säilytysaikojen puitteissa, mikä johtaisi siihen, että luotonantajat joutuisivat nostamaan luottojensa hintaa asiakkaille kompensoidakseen riskitason kasvua. Lisäksi on mahdollista, että heikompileatuisten luottopäätösten ja siitä johtuvan riskitason nousun myötä jotkut asiakkaat, jotka nyt saavat luottoa, eivät saisi sitä jatkossa.

Maksuhäiriömerkinnän säilytysajan lyhentämisellä saattaisi lisäksi olla haitallisia vaikutuksia myös takaajan ja vierasvelkapantin antajan asemaan. Ennen takauksen tai pantin antamista luotonantajan on ilmoitettava päävelallisen velkojen ja niiden liittännäiskustannusten lisäksi takaajalle tai pantinantajalle muista tämän maksukykyyn liittyvistä seikoista, joilla voidaan olettaa olevan merkitystä takaajalle. Takauksen tai panttauksen voimassa ollessakin luotonantajan on pyynnöstä ilmoitettava yksityistakaajalle sellaisista velallisen maksukykyyn vaikuttavista seikoista, joilla voidaan olettaa olevan merkitystä takaajalle. Tiedonantovelvollisuus koskee kuitenkin voimassa olevien takausten ja panttausten osalta vain sellaisia seikkoja, jotka ovat pankin tiedossa ja jotka voidaan ilmoittaa takaajalle ilman eri selvitystoimenpiteitä tai jotka pankki voi hankkia luottotietorekisteristä.

Ennen takauksen antamista annettavien tietojen yhteydessä luotonantaja informoi takaajaa tai pantinantajaa velalliselle aiemmin myöntämistään maksamattomista luotoista ja niiden hoitamisessa esiintyneistä häiriöistä. Vaikka maksuhäiriön aiheuttanut velka olisikin tullut suoritetuksi, voi tieto päävelallisen aiemmista maksuvaikeuksista vaikuttaa takaajan tai vierasvelkapantin antajan vakuudenantohalukkuuteen yleistakauksen tai -pantin ollessa kyseessä tai hänen muuhun toimintaansa takauksen tai panttauksen voimassa ollessa.

Luottoriskien hallinta

Jos maksuhäiriömerkintöjen käyttäminen riskiarvioinnissa hankaloituu, on mahdollista, että ongelmaluottojen ja luottotappioiden määrät kasvaisivat. Luottorekistereistä saatava tieto on välttämätöntä, jotta luottoriskiä voidaan mitata luotettavasti koko luoton elinkaaren ajan. Luoton seurannassa uudet ulkoiset maksuhäiriömerkinnät voivat viedä asiakkaan maksukyvyttömäksi tai ne voivat huonontaa asiakkaan luottoluokitusta. Tämä on tärkeä osa luottoriskin ja vakavaraisuuden hallintaa. Jo maksettuunkin velkaan perustuva maksuhäiriömerkintä ennakoii usein ongelmia asiakkaan lainanhoitokyvyssä ja mahdollisuuksissa sopia takaisinmaksuaikatauluista velkojen kanssa. Mitä pidemmältä ajalta maksuhäiriötietoja on saatavilla, sitä paremmin pankit voivat hallita luottoriskejä.

Osa luottolaitoksista ja muista luotonantajista jakaa kuluttaja-asiakkaidensa suostumuksella näille myönnettyistä luotoista tietoja Suomen Asiakastiedon kuluttajaluottojen kyselyjärjestelmässä mukana olevien luotonantajien kesken. Jaettavien tietojen joukossa on myös tieto siitä, kuinka suureen osaan kuluttajan lainoista kohdistuu 60 päivän maksuviive. Tämä järjestelmä ei kuitenkaan kata kaikkia luotonantajia, eikä se siksi voi korvata maksuhäiriömerkintää luottoriskin punninnassa.

Pankit voivat käyttää riskipainojen laskennassa joko standardimenetelmää tai sisäisten luottoluokitusten menetelmää (IRB). Minimipääomavaatimukset ovat pääsääntöisesti pienemmät IRB-menetelmässä. Suurin osa Suomeen kohdistuvasta luotonannosta on lähtöisin IRB-pankeista.

Mallinnustarkoitusta varten IRB-pankin edellytetään maksukyvyttömyyden todennäköisyyden pitkän aikavälin riskitason määrittämistä varten käyttävän vähintään viiden vuoden aineistoa. Tässä

tarkoituksessa aineistosta ei ole pääteltävissä yksittäisten henkilöiden tietoja. Koska ulkoisesta luottorekisteristä tuleva tieto maksuhäiriöistä on yksi epävarman takaisinmaksun viite, tulisi siitä saada tietoa mahdollisimman pitkältä ajalta. Pankkien näkökulmasta on tärkeää, että jos maksuhäiriötietojen säilytysaikoihin tulee muutoksia, uudistuksella ei puututa pankkien oikeuteen säilyttää omien asiakkaidensa maksukäyttäytymistietoja, mukaan lukien ulkoisia maksuhäiriötietoja mallinnustarkoitusta varten.

5.2 Vaikutukset maksuhäiriömerkinnän saaneiden henkilöiden/kuluttajien asemaan

Maksuhäiriömerkinnästä koituu usein merkittäviä seurauksia. Maksuhäiriömerkintä vaikeuttaa tai jopa kokonaan estää luoton saannin ja voi vaikeuttaa esimerkiksi kotivakuutuksen ja vuokra-asunnon saamista. Kuten edellä on todettu, voimassa olevan lainsäädännön mukaan velan maksaminen ei poista maksuhäiriömerkintää. Maksuhäiriömerkinnästä voikin koitua merkittäviä seurauksia vielä silloinkin, kun merkinnän aiheuttanut saatava on maksettu.

Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja lyhentämällä voitaisiin lievittää merkinnästä aiheutuvia kielteisiä seurauksia ja näin parantaa taloudellisiin vaikeuksiin ajautuneiden ihmisten asemaa. Maksuhäiriömerkinnän saaneilla henkilöillä merkintään johtaneet syyt ovat erilaisia, ja joissain tapauksissa voi olla kohtuutonta, että merkintä säilyy pitkään rekisterissä senkin jälkeen, kun saatava on maksettu kokonaan. Samalla rekisteröidyn yksityiselämän ja henkilötietojen suoja vahvistuisi, kun maksuhäiriömerkintöjen säilytysajat rajattaisiin siihen, mikä on tarpeen niiden käyttötarkoituksiin nähden. Erityisesti vahvistavaa vaikutusta seuraisi siitä, että maksuhäiriötietojen luovuttaminen luottotietorekisteristä ajoittuisi rajallisemmalle ajanjaksolle.

Toisaalta maksuhäiriömerkinnän poistaminen heti velan tultua suoritetuksi ei koskisi kuin pienehköä kuluttajajoukkoa. Kuten edellä on todettu, Asiakastiedon rekistereissä on tällä hetkellä vain noin 8000 henkilöä, joiden kaikissa maksuhäiriömerkinnöissä on velan suorittamista koskeva merkintä. Yksittäisten maksuhäiriömerkintöjen nopeampi poistaminen ei siis monissa tapauksissa lievittäisi merkinnöistä aiheutuvia kielteisiä seurauksia kovin nopeasti.

Lisäksi säilytysaikojen lyhentämistä arvioitaessa on huomioitava, että maksuhäiriömerkinnöillä voidaan myös torjua ylivelkaantumista. Maksuhäiriömerkinnän nopeampi poistaminen ei automaattisesti tarkoita merkinnän taustalla olevien taloudellisten vaikeuksien tai muiden syiden lakkaamista. Merkinnän nopeampi poistuminen voi kannustaa maksamaan velkaa esimerkiksi varoja lähipiiriltä lainaamalla, mikä haittaisi ylivelkaantumisen torjuntaa. On myös mahdollista, että riskiarvioinnin vaikeutuminen johtaa yksittäistapauksissa siihen, että luottoa myönnetään henkilöille, joilla ei ole mahdollisuuksia suoriutua takaisinmaksusta, mikä voisi johtaa nopeasti uusiin maksuhäiriömerkintöihin.

5.3 Vaikutukset yrityserähoitukseen

Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentäminen voisi johtaa siihen, että luotonantajat joutuisivat etsimään tietoa yrityksen maksukyvyistä muista lähteistä kuin luottotietorekisteristä. Tästä aiheutuisi luotonantajalle lisäkustannuksia ja johtaisi näin ollen todennäköisesti luottomarginaalien nousuun. Luottolaitosten luotonannon lisäksi maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentämisellä voisi olla vaikutuksia yritysten väliseen kaupankäyntiin.

Maksuhäiriömerkinnästä yrittäjälle aiheutuvat seuraukset ovat usein vastaavia kuin yksityishenkilölle, eli merkinnän johdosta esimerkiksi luotonsaanti ja vuokrasopimuksen tekeminen hankaloituvat. Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentäminen tapauksissa, joissa merkinnän aiheuttanut saatava on kokonaan suoritettu, helpottaisi toisaalta niin yritystoiminnan harjoittamista kuin yritystoiminnan aloittamistakin.

Erityisesti COVID-19 -epidemian johdosta monille yrityksille on aiheutunut taloudellisia vaikeuksia, jotka johtavat maksuhäiriömerkintöihin. Yritysten tilanne voi kuitenkin talouden elpymisen ja elvytystoimien johdosta myöhemmin parantua, mutta pitkäaikaiset maksuhäiriömerkinnät voivat osaltaan vaikeuttaa yritysten kasvua ja kehitystä tulevien vuosien aikana. COVID-19 -epidemian aiheuttamien vaikeuksien huomioimiseksi Suomen Asiakastieto Oy merkitsee nykyisin yritysten maksuhäiriömerkintöihin pyynnöstä merkinnän johtuvan epidemian aiheuttamista talousongelmista, mutta luotonantaja arvioi tiedon merkityksen itsenäisesti.

6 Yhteenveto

Luotonantajien toiminnan näkökulmasta nykyiset maksuhäiriömerkintöjen säilytysajat ovat tyydyttävät. Tiedot maksuhäiriömerkinnöistä ovat keskeisiä arvioitaessa luotonhakijan luottoriskiä. Olennaista ei ole pelkästään tietää sitä, että velkoja ei ole luottokelpoisuuden arviointihetkellä suorittamatta, sillä luottoriskiin vaikuttaa tyypillisesti myös se, onko maksulaiminlyönnejä ollut lähimenneisyydessä. Edellä 3 jaksossa kuvatulla tavalla jo maksettuunkin saatavaan perustuva maksuhäiriömerkintä ennakoi hyvin usein ongelmia luotonhakijan lainanhoitokyvyssä.

Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentäminen vähentäisi luotonantajan saatavilla olevaa, luottoriskin arvioinnissa olennaista tietoa. Ennen kuin positiivinen luottotietorekisteri saadaan käyttöön, maksuhäiriömerkintöjen käyttäminen on ainoa tapa, jolla luotonantaja voi kattavasti varmistaa luotonhakijalla olevat mahdolliset vakavat maksulaiminlyönnit. Maksulaiminlyöntien selvittäminen muilla tavoilla, kuten edellyttämällä tilitietojen toimittamista taikka hankkimalla todistus ulosottorekisteristä, tekisi luotonmyöntöprosessista monimutkaisemman ja nostaisi kustannuksia. Vielä merkittävämpää on, että maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentäminen voisi johtaa heikkolaatuisempiin luottopäätöksiin ja sen johdosta luottotappioiden kasvuun.

Keskustelussa maksuhäiriömerkintöjen vaikutuksista painottuvat usein maksuhäiriömerkinnöistä yksittäistapauksissa aiheutuvat kohtuuttomat seuraukset luoton saantiin taikka vaikeudet henkilön taikka yrityksen kannalta muita tärkeitä sopimuksia tehtäessä. Yksittäistapauksissa maksuhäiriömerkintöjen säilyminen rekisterissä maksuhäiriön aiheuttaneen velan suorittamisen jälkeen voi olla kohtuutonta ja säilytysaikojen lyhentämisellä olisi eräissä tapauksissa kiistatta myönteisiä vaikutuksia niin henkilöiden kuin yritysten asemaan.

Asiaa on kuitenkin tarkasteltava myös laajemmin ylivelkaantuneiden henkilöiden kollektiivin näkökulmasta. Edellä kuvatut kielteiset vaikutukset luotonmyöntöprosessiin ovat omiaan nostamaan luottojen hintaa. Lisäksi on mahdollista, että heikompileatuisten luottopäätösten ja siitä johtuvan riskitason nousun myötä jotkut asiakkaat, jotka nyt saavat luottoa, eivät saisi sitä jatkossa.

Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentämistä harkittaessa olennaista on arvioida lyhentämisestä aiheutuvia vaikutuksia kokonaisuutena. Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentäminen siten, että merkintä poistuisi lyhyessä ajassa velan suorittamisen jälkeen, helpottaisi

tämän hetkisten tilastotietojen perusteella noin 8000 henkilön asemaa. On kysymyksenalaista, onko uudistuksella saavutettava hyöty tasapainossa siitä luotonhakijakollektiiville aiheutuvien mahdollisten kielteisten seurausten sekä yksittäisille velkojille aiheutuvien entistä suurempien riskien ja mahdollisesti kasvavien luottotappioiden kanssa.

Positiivinen luottotietorekisterin käyttöönoton myötä tilanne muuttuu olennaisesti. Tällöin luotonantajat voivat nykyistä helpommin ja luotettavammin ottaa luotonhakijan luottokelpoisuuden arvioinnissa huomioon muitakin tietoja kuin tämän maksuhäiriömerkinnät. Tämän johdosta maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen tuntuvastakaan lyhentämisestä ei aiheutuisi vastaavassa määrin kielteisiä vaikutuksia luotonantoon.